

Центральноукраїнський національний технічний університет
Кафедра суспільних наук, інформаційної та архівної справи

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Перший проректор
Кропівний В.М.
“ ____ ” _____ 2019 року

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

**«ДОКУМЕНТАЛЬНІ ДЖЕРЕЛА
ІНФОРМАЦІЇ ТА АРХІВНА
ЕВРИСТИКА»**

спеціальність 032 «Історія та археологія»
освітня програма «Історія та археологія»
факультет економіки та менеджменту

2019-2020 навчальний рік

Розробник: канд. іст. наук Лукашевич О.А.

Методичні вказівки до вивчення дисципліни схвалено на засіданні кафедри суспільних наук, інформаційної та архівної справи

Протокол від “29” серпня 2019 року № 1

Завідувач кафедри: д-р іст. наук, проф. В. М. Орлик

_____ (Орлик О.М.)
(підпис)

Декан факультету: канд. держ. упр., доц. Зайченко В.В.

_____ (ЗайченкоВ.В.)
(підпис)

© ЦНТУ, 2019 рік

Передмова

«Документальні джерела інформації та архівна евристика» – є однією із дисциплін гуманітарного циклу. В центрі уваги – джерело інформації, види джерел як історичних явищ, що виникають у певних соціальних умовах та висвітлюють їх; закономірності формування структури документальної джерельної бази, відтворення в неї історичного процесу, методи пошуку, аналізу та використання в науково-дослідній роботі різних джерел з історії України.

Навчальна дисципліна має інформаційне, методологічне, пізнавальне і практичне значення, оскільки дозволить майбутньому вченому глибше усвідомити логіку пошуку ретроспективної документної інформації з метою її ефективного використання у науковому дослідженні.

Мета дисципліни: формування у аспірантів культури інформаційного пошуку для ефективного виявлення архівних документів та організації їх використання; навчити самостійному аналізу історичних джерел на основі сучасних методів архівознавства, джерелознавства; запропонувати аспірантам аналіз найбільш важливих проблем теорії та методології архівознавства, джерелознавства, основних комплексів писемних джерел з історії України від найдавніших часів до початку ХХІ століття, а також питань історіографії джерелознавства, необхідних для оволодіння архівною евристикою.

Предметом вивчення даного курсу є: основні типи, види історичних джерел з історії України, та методи їхнього дослідження, а також архівна евристика – напрямок архівознавства, що вивчає методіку пошуку ретроспективної документної інформації з метою ефективного використання документальних багатств архівів в інтересах суспільства та історичної науки, а також основні прийоми встановлення достовірності, атрибуції документів.

Завдання вивчення дисципліни:

- ознайомлення аспірантів з основними актуальними концепціями вивчення документальних джерел інформації;
- охарактеризувати документальне джерело як феномен культури і реальний об'єкт соціального пізнання, антропологічний орієнтир гуманітарних наук;
- ознайомлення аспірантів з джерелознавчим аналізом і синтезом, структурою джерелознавчого дослідження, використанням джерел в науках про людину;
- визначення специфіки методів роботи з документальними джерелами з історії України;
- навчити ефективному пошуку ретроспективної соціальної інформації застосовуючи архівні евристичні методи;
- показати поєднання інформаційного, джерелознавчого пошуку з комплексом знань про закономірності формування документів фондоутворювачем;
- визначення специфіки методів роботи з документальними джерелами з історії України.

У результаті вивчення дисципліни аспірант повинен *знати*:

- предмет , завдання, методи архівної евристики як спеціальної історичної дисципліни ;
- історію архівної справи; принципи, методи дослідження в архівознавстві; основні закономірності розвитку архівної справи, види архівної роботи, нормативно-правову базу діяльності архівних установ , понятійний апарат і актуальні теорії архівознавства, сучасні системи архівних установ України; принципи класифікації та обліку документів у державних архівах;

- розуміти основні етапи та провідні тенденції розвитку корпусу сучасних документальних джерел інформації , характерні риси кожного з основних видів документальних джерел конкретної історичної доби українського суспільства, їх співвідношення і взаємозв'язок між собою;
- зміст, фактологічну цінність і достовірність найбільш значимих документальних пам'яток з історії України; основні археографічні публікації писемних джерел з історії України.

вміти:

- організовувати пошук різноманітних видів документних джерел з історії України з метою їх використання у сферах архівній, археографічній, музейній та комунікаційній діяльності;
- застосовувати методологію інформаційного дослідження; аналізувати історичні документи з метою отримання ретроспективної інформації;
- оперувати основними термінами та поняттями історичного джерелознавства, архівознавства на рівні відтворення, тлумачення та використання в своїх наукових роботах ;
- супроводжувати архівний пошук джерелознавчим аналізом виявлених документів.

Пропоновані методичні вказівки до вивчення курсу " Документальні джерела інформації та архівна евристика " містять: програму курсу; тематику лекцій і практичних занять, включаючи завдання до самостійної роботи студентів; тематику рефератів; список рекомендованої літератури; контрольні питання, за допомогою яких у студентів буде можливість перевірити свої знання; варіанти тестових завдань для модульного та підсумкового контролів.

**Тематичний план
навчальної дисципліни "Документальні джерела інформації та
архівна евристика"**

№ теми	Назва змістового модуля	Кількість годин
1.1. –1.5.	Змістовий модуль I.	32 год.
2.1. – 2.2.	Змістовий модуль II.	26 год.
3.1. –3.3.	Змістовий модуль III.	22 год.

Мова навчання українська

Лекції	10 годин
Практичні заняття	20 годин
Самостійна робота	60 годин
Разом	90 години

**Програма навчальної дисципліни «Документальні джерела
інформації та архівна евристика»**

Змістовий модуль 1

Поняття інформації та її документальні джерела

Тема 1.1 Інформація та інформаційні процеси

Поняття інформації.

Сприймання інформації.

Види інформації.

Властивості інформації.

Інформаційні процеси.

Поняття про інформаційні процеси.

Носії повідомлень. Форми та засоби передавання повідомлень.

Опрацювання повідомлень. Кодування повідомлень.

Інформаційна діяльність людини. Інформаційні ресурси.

Тема 1.2. Основні джерелознавчі категорії

Історичний факт як категорія джерелознавства.

Поняття історичного джерела.

Першоджерело та вторинне джерело.

Позаджерельне знання.

Джерельна база, її структура та рівні

Тема 1.3. Класифікація документних джерел інформації

Писемні історичні джерела.

Документальні історичні джерела.

Оповідні історичні джерела.

Визначення достовірності документальних та оповідних писемних джерел.

Тема 1.4. Теоретичні проблеми джерелознавства

Проблематика джерелознавства: джерело, текст, твір, автор.

Від джерелознавства до методології гуманітарного дослідження.

Історичне джерело як антропологічний орієнтир гуманітарного знання.

Тема 1.5. Методика пошуку джерел наукової інформації

Поняття методики джерелознавства. Критерії пошуку джерел інформації.
Методи пошуку інформації.
Джерелознавчий аналіз та джерелознавчий синтез.
Структура джерельної бази дослідження.
Джерела в науках про людину.

Змістовий модуль 2

Інформаційні, бібліографічні, архівні джерела інформації.

Етапи інформаційно-аналітичної роботи

Тема 2.1. Інформаційні ресурси як сукупність даних, організованих для ефективного отримання достовірної інформації

Загальна характеристика інформаційно-бібліографічних ресурсів.

Інформаційна продукція.

Бібліографічна продукція.

Базові типи бібліографічних посібників

Тема 2.2. Особливості процедур та операційних етапів інформаційно-аналітичної роботи, їх цілі, завдання, зміст, кінцевий результат

Інформаційна робота.

Інформація та її якість.

Форми, процес інформаційної роботи.

Відбір, накопичення, зберігання, обробка, видача інформації.

Засоби відбору, межі пошуку, обробка інформації.

Відбір і обробка інформації по темі дослідження.

Змістовий модуль 3

Роль архівної евристики у використанні документної інформації

Етапи інформаційно-аналітичної роботи.

Тема 3.1. Архівна евристика як спеціальна історична дисципліна про шляхи і засоби пошуку архівної інформації

Особливості процесу пошуку архівної інформації(творчій та технічний аспекти);

“Перехресний пошук” (за В.Автократовим);

“Процес здогадок “ (за Літлом);

Бар’єри неінформованості;

Встановлення фондоутворювачів, в діяльності яких - могли виникнути матеріали, що містять цікаву для дослідників інформацію.

Пошук ретроінформації на міжархівному рівні(встановлення назви архівів, музеїв, бібліотек, в яких зберігаються або можуть зберігатися як фонди, так і окремі матеріали з теми дослідження);

Пошук на рівні архіву(встановлюються або уточнюються назви або номери фондів і колекцій, в яких відклалися потрібні документи);

Дослідження на рівні фонду;

Вивчення матеріалів на рівні справи, документа, документної інформації;

Архівна евристика-практичні аспекти.

Тема 3.2. Аналіз використання архівних документів

Вивчення інтенсивності використання архівних документів;

Дослідження ефективності використання архівних документів;

Інформаційне забезпечення споживачів за їх запитом ;

Інформаційне обслуговування користувачів у секторі користування документами архіву ;

Видавання документів у тимчасове користування за межами архіву;

Експонування документів на виставках ;

Оприлюднення документів архіву у засобах масової інформації ;

Демонстрація документів і/або оприлюднення архівної інформації під час проведення інформаційних заходів;

Публікаційна діяльність архіву.

Тема 3.2. Джерела історії України в добу незалежності

Загальна характеристика періоду.

Основні види та групи джерел.

Діловодна документація державних установ та організацій .

Документи і матеріали народногосподарських органів управління.

Документи і матеріали громадських організацій і партій.

Статистичні джерела. Періодика. Мемуари. Кінофотодокументи.

ЛЕКЦІЇ – 10 год.

Змістовий модуль 1. Поняття інформації та її документальні джерела.

Тема 1. Інформація та інформаційні процеси.

План.

- I.1. Основні підходи до визначення поняття інформації
- 1.2. Філософські концепції інформації
- 1.3. Семантична і прагматична концепції інформації
- 1.4. Поняття «ентропія»
- 1.5. «Шум» і засоби його подолання
- II. Властивості та види інформації
- III. Інформаційні процеси.
- 2.1. Інформація – знання – повідомлення. Відмінності понять
- 2.2. Матеріальність та ідеальність інформації
- 2.3. Основні властивості інформації
- 2.4. Види інформації
- 2.5. Цінність інформації

Змістовий модуль 2

Інформаційні, бібліографічні, архівні джерела інформації.

Етапи інформаційно-аналітичної роботи

Тема 2.1. Інформаційні ресурси як сукупність даних, організованих для ефективного отримання достовірної інформації.

План.

1. Загальні характеристики інформації.
2. Характеристика інформаційних ресурсів
3. Основні етапи розвитку технологій обробки інформації.

- 4.. Інформаційні права громадян – суб'єктів виборчого процесу.
- 5.. Правовий режим інформаційних ресурсів.
6. Режим доступу до інформації, поняття та зміст.
  - A. Відкрита інформація.
  - B. Інформація з обмеженим доступом.
7. Перевірка інформації на достовірність.

Змістовий модуль 3.Роль архівної евристики у використанні документної інформації. Етапи інформаційно-аналітичної роботи.

Тема 3.1. Архівна евристика як спеціальна історична дисципліна про шляхи і засоби пошуку архівної інформації .Документна евристика як наука.

План.

- 1.Актуальність теми »Архівна евристика«.
- 2.Архівна евристика у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних дослідників.
3. Практичні аспекти архівної евристики.

Тема 3.2.В. ОСНОВНІ ЕТАПИ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ РОБОТИ.

План.

1. Поняття "аналітика", "інформаційна аналітика".
- 2 Інформаційно-аналітичний процес: суть, принципи, інструментарій.
- 3.Суть та основні принципи організації інформаційно-аналітичного процесу.
- 4.Етапи і порядок підготовки інформаційно-аналітичних документів.
«Пастка» часу.

Тема 3.3. Методика дослідження історичних джерел.

План.

1. Поняття методики історичного джерелознавства
2. Етапи роботи з джерелами.
3. Дослідження джерел. Джерелознавча критика.
4. Перехід до аналітичної критики як початок наукового використання досліджених джерел.
5. Методика роботи з масовими джерелами.

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ – 20 год.

Змістовий модуль 1. Поняття інформації та її документальні джерела.

Тема 1.1. Документальні джерела інформації та використання їх у наукових дослідженнях.

План.

1. Визначення поняття «джерела наукової інформації» .
2. Послідовність пошуку документальних джерел інформації.
3. Методи вивчення документальних джерел.
4. Джерела документаційної інформації.

Запитання для самоконтролю

1. За якими критеріями класифікують документи?
2. Назвіть елементи зовнішнього аналізу.
3. Назвіть елементи внутрішнього аналізу.
4. Охарактеризуйте формалізований метод аналізу документів.

Тема 1.2. Теоретико-методологічні засади вивчення документальних джерел інформації .

План.

1. Загальні принципи (правила) наукового дослідження джерел.

- 2.Методи наукового пізнання.
- 3.Рівні методів наукових досліджень.

Запитання для самоконтролю

- 1.Назвіть основні історичні етапи виникнення та розвитку наукових знань.
- 2.Назвіть фази виникнення і послідовності розвитку будь-якої галузі науки.
- 3.Що таке наукова революція в галузі науки і які її функції?
- 4.Поясніть сутність процесу пізнання.
- 5.У чому полягає істинність наукових знань?
- 6.Назвіть і охарактеризуйте рівні та форми пізнання.
- 7.Охарактеризуйте структурні елементи абстрактного мислення.
- 8.Назвіть основні форми та засоби раціонального мислення.
- 9.Назвіть і охарактеризуйте рівні методів наукових досліджень.

Тема 1.3. Структура джерельної бази дослідження.

План.

- 1.Джерельна база як сукупність джерел, на які спирається історичне пізнання.
- 2 .Рівні джерельної бази.
  - А. Початковий (первісний).
  - В. Комплекс джерел, що збереглися і зберігаються до нашого часу.
3. Розширення освоєної джерельної бази.

Запитання для самоконтролю.

1. Подайте визначення поняття "історичне джерело". Назвіть його основні складові.
2. Які існують основні етапи функціонування історичного джерела?
3. Поясніть взаємодію об'єктивно-суб'єктивних факторів у процесі створення та функціонування історичних джерел.
4. Складіть схему структури джерельної інформації, охарактеризуйте її основні складові.
5. Розкрийте суть і значення джерельної бази історичних досліджень.

Тема 1.4. Автентичність, репрезентативність, достовірність інформації джерельної бази дослідження.

План.

1. Загальна характеристика соціальної інформації.
2. Автентичність, оригінальність джерел інформації.
Репрезентативність, достовірність джерельної інформації.

Запитання для самоконтролю

1. Подайте визначення поняття "історичне джерело". Назвіть його основні складові.
2. Які існують основні етапи функціонування історичного джерела?
3. Поясніть взаємодію об'єктивно-суб'єктивних факторів у процесі створення та функціонування історичних джерел.
4. Складіть схему структури джерельної інформації, охарактеризуйте її основні складові.
5. Розкрийте суть і значення джерельної бази історичних досліджень.

Тема 1.5. Закономірності становлення і розвитку архівів в Україні (XX-XXI ст.).

План.

1. Архівна справа доби визвольних змагань і відновлення української державності(1917-1920 рр.).
2. Архівна справа в Західній Україні, на Буковині та Закарпатті у 1920-1930-х рр. .
3. Архівна справа в Україні в роки другої світової війни
4. Архіви України 1945-1990 рр.
5. Розвиток національної архівної справи в незалежній Україні в 90-х рр.

Запитання для самоконтролю

1. Чим зумовлена централізація архівної справи в Україні за роки радянської влади і яка її особливість?
2. Назвіть визначальні риси архівного будівництва в незалежній Україні.
3. Які проекти архівних реформ вам відомі?
4. У чому полягає їх спорідненість та відмінність?

Змістовий модуль 2

Інформаційні , бібліографічні , архівні джерела інформації.

Етапи інформаційно-аналітичної роботи

Тема 2.1. Інформатизація архівної справи.

План.

1. Мета інформатизації архівної справи.
2. Основні етапи інформатизації архівної справи .
3. Головні завдання інформатизації в архівній справі.

Запитання для самоконтролю

1. Розкрийте поняття інформатизації архівної справи, її зв'язок з комп'ютеризацією.
2. Яка основна мета та завдання інформатизації архівної справи та документальної сфери?
3. Які напрями характерні для автоматизації архівної справи за кордоном?
4. Назвіть основні концептуальні положення АПС в колишньому СРСР.
5. Як можна оцінити сучасний стан інформатизації та комп'ютеризації архівної галузі України?
6. Визначить пріоритетні завдання та етапи інформатизації архівної справи і документальних ресурсів в Україні.

Тема 2. 2. Архівна евристика: практичні аспекти.

План.

1. Правові аспекти доступу до документальної спадщини.
2. Організація документів НАФ.
3. Основи комплектування архіву.
4. Архівні довідники, що складають систему довідкового апарату НАФ.
Архівний опис.
5. Основні етапи пошуку документів в архіві.

Запитання для самоконтролю

1. Що розуміють під поняттям “користування архівними документами”?
2. Як можна класифікувати потреби в архівній інформації? 3. Назвіть основні сфери і форми використання документів НАФ.
4. Що таке архівна евристика і яка її роль у використанні документної інформації?
5. В чому полягає науково-інформаційна діяльність архівів?
6. Від яких чинників залежить ефективність використання архівної інформації?
7. Що можуть запозичити українські архівісти із зарубіжного досвіду використання архівної інформації?

Змістовий модуль 3

Роль архівної евристики у використанні документної інформації Етапи інформаційно-аналітичної роботи.

Тема 3.1. Специфічні принципи і методи архівознавства.

План.

- 1.Предметний принцип (принцип пертиненції).
- 2.Принцип походження (провенієнц принцип).
- 3.Принцип територіального походження.
- 4.Метод реконструкції архівного фонду.
- 5.Метод функціонального аналізу.

Запитання для самоконтролю

1. Які основні методи застосовуються в архівознавстві?
2. Що означають принципи науковості, історизму, об'єктивності та всебічності в архівознавстві?
3. На яких групах джерел ґрунтується архівознавство?
4. Назвіть і охарактеризуйте основні етапи розвитку українського архівознавства.
5. Хто з українських учених зробив вагомий внесок у розвиток архівознавства?
8. Які центри архівознавчих досліджень в Україні вам відомі?

Тема 3. 2.Види документів та вибір методик їх дослідження

План.

- 1.Види документів та їх класифікація.
- 2.Вибір методів аналізу документів.
- 3.Аналітична критика документів.
- 4.Синтетична критика документів.

Запитання для самоконтролю

- 1.Які групи методів застосовуються у джерелознавчій критиці?
- 2.Перелічіть основні елементи джерелознавчого аналізу.
- 3.Що Вам відомо про методику встановлення справжності джерела?
- 4.Як проводиться атрибуція джерела (встановлення його авторства)?
- 5.Які прийоми можна використати для встановлення часу, місця, обставин та мотивів походження джерела?
- 6.Розкрийте зміст методики інтерпретації джерела.

- 7.Що таке синтетична критика джерел?
- 8.Назвіть найбільш характерні риси й особливості роботи з масовими джерелами.
- 9.Як Ви розумієте поняття "репрезентативність" стосовно масових джерел?

Тема 3.3.Формалізований та класичний або якісний метод вивчення документів

- 1.«Аналіз документів»-визначення поняття.
2. Неформалізований (якісний, традиційний) метод аналізу документів.
- 3.Формалізований (кількісний, контент-аналіз) метод аналізу документів.

Запитання для самоконтролю

1. В чому полягає сутність традиційного аналізу документів?
2. Охарактеризуйте метод якісно-кількісного аналізу документів.
3. За яких умов доцільно використовувати контент-аналіз?
4. Назвіть основні риси методики якісно-кількісного аналізу.

ОРІЄНТОВАНА ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ

- 1.Періодика як вид джерел соціальної інформації.
- 2.Зародження та основні етапи розвитку українського джерелознавства.
- 3.Мемуари як джерело соціальної інформації.
- 4.Джерела як феномен культури і реальний об'єкт пізнання.
- 5.Дипломатичні методи вивчення актових матеріалів.
- 6.Специфіка особистого листування як документного джерела.
- 7.Документи і матеріали народногосподарських органів управління як джерело соціальної інформації.
- 8.Статистичні джерела як історичне джерело.
- 9.Класифікація документних джерел.
- 10.Інформаційне забезпечення споживачів у порядку ініціативного інформування.
- 11.Публікаційна діяльність архіву.
- 12.Основні принципи користування документами архіву і форми використання відомостей, що містяться в них.
- 13.Характеристика масових документальних джерел інформації.
- 14.Автобіографії як документне джерело.
- 15.Конституції України ХХ століття як джерело інформації про державу і суспільство України.
- 16.Діловодна документація державних установ та організацій як джерело інформації про соціальні процеси.
- 17.Опрацювання повідомлень. Кодування повідомлень.
- 18.Документи громадських об'єднань та політичних партій як джерело соціальної інформації.
- 19.Структура джерельної бази дослідження.
- 20.Методи фіксування інформації.
21. Методи вивчення документальних джерел.
22. Архіви - складова інформаційних ресурсів України.
- 23.Діловодство і архіви: сфери взаємовпливу.
- 24.Правовий, фізичний та інтелектуальний доступ до архівних документів.
- 25.Нова редакція Закону України "Про Національний архівний фонд і архівні установи": важливі нововведення.
- 26.Електронні архіви.
- 27.Теорія і практика експертизи цінності документів.
- 28.Проблеми удосконалення довідкового апарату архівів.
- 29.Актуальні проблеми розвитку архівної галузі.

- 30.Інформатизація архівної галузі: проблеми і перспективи.
- 31.Проблеми архівної евристики і реконструкції архівних фондів.
- 32.Обліково-пошукові системи архівних установ.
- 33.Проблеми розсекречення архівних фондів.
- 34.Документальні фонди музеїв - важлива складова НАФ.
- 35.Нормативно-правова база функціонування відомчих архівів.
- 36.Право власності на документи НАФ.
- 37.Розвиток класифікаційних уявлень в архівознавстві.
- 38.Методика експертизи і грошової оцінки архівних документів.
- 39.Джерела комплектування державних архівів.
- 40.Програма "Архівні зібрання України" і питання підготовки довідників.
- 41.Соціально-правові та генеалогічні запити в державних архівах.
- 42.Використання ретроспективної документної інформації у сфері управління.
- 43.Архівні документи в засобах масової інформації.
- 44.Архівна інформація у науково-дослідній роботі.
- 45.Особливості формування архівних підрозділів наукових установ, бібліотек, музеїв.
- 46.Українські архівні центри за кордоном.
- 47.Правові засади міжнародного співробітництва в галузі реінституції архівної спадщини.
- 48.Науково-дослідна і методична робота Українського науково-дослідного інституту архівної справи і документознавства.
- 49.Діяльність Центру інформаційних технологій Держкомархіву України.

ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО РЕФЕРАТІВ

Реферат є найпростішою формою наукового дослідження, мета якого полягає в ознайомленні студентів з навчальною літературою, виробленні умінь, необхідних для здійснення бібліографічного пошуку, оволодіння

науковим, науково-популярним стилем викладу засвоєної інформації у вигляді стислої усної або письмової доповіді. В подальшому це має допомогти студентам у написанні тез доповідей на конференції, статей, курсових та дипломних проектів.

Реферати пишуться на аркушах формату А-4, загальний обсяг 12-15 стор. Рукописного або друкованого тесту. Титульна сторінка включає такі компоненти: назву міністерства, навчального закладу, факультету, тему реферату, прізвище і групу студента, який писав реферат, прізвище викладача, який має перевірити дану роботу. На наступній сторінці подається план реферату за простою або складною формою. Зміст реферату обов'язково включає три компоненти: вступ, основна частина, висновки.

У вступі розкривається актуальність теми, висвітлюються питання історіографії; в основній частині студент демонструє володіння матеріалом, уміння його компонувати відповідно до поставленої мети, уміння логічно висловлювати свої думки; у висновках підсумовуються результати проведених студентом досліджень, які можуть подаватися довільно.

Реферат завершує список використаної літератури, оформлений відповідно до вимог бібліографії, тобто в алфавітному порядку і включає прізвище автора, його ініціали, назву праці, місце і рік видання, назву видавництва, кількість сторінок. Наприклад: Бокань В. А. Культурологія: Навч. посіб. – К.: МАУП, 2018. – 136 с.

ПРОБЛЕМНО-ПОШУКОВІ ЗАВДАННЯ

1. Розкрийте сутність поняття «історичне джерело».

2. В чому полягає особливість джерелознавства як методу гуманітарного дослідження?
3. В чому полягає сутність проблеми розуміння та інтерпретації змісту історичного джерела?
4. Охарактеризуйте основні етапи дослідження історичного джерела.
5. Чому історичне джерело - орієнтир гуманітарних наук?
6. Охарактеризуйте історичне джерело як явище культури.
7. Чи згодні ви з твердженням, що гуманітарне знання є строго науковим?
8. Проаналізуйте поняття «історичний факт» та «історичне джерело» у концепції школи «Анналів».
9. Дайте оцінку позитивістським методам вивчення історичних джерел.
10. На вашу думку, які основні тенденції розвитку сучасного джерелознавства?
11. Наведіть приклади взаємозв'язку джерелознавства з спеціальними історичними дисциплінами.
12. Як ви розумієте питання про джерелознавчу парадигму історичної науки?
13. В чому полягає міждисциплінарна проблематика джерелознавства?
14. Проаналізуйте структуру джерелознавчого дослідження.
15. Які класифікації історичних джерел розроблені в історичній науці?
16. В чому полягає спільне і різниця хронографів і літописів?
17. Які основні етапи дослідження літописів?
18. Пояснить головні зміни у корпусі історичних джерел під час переходу від середньовіччя до нового часу.
19. Чи можна застосувати методи джерелознавчого дослідження для аналізу творів літератури?
20. Дайте визначення поняття «масові джерела». Хто з джерелознавців вперше запропонував методику їх дослідження?
21. Охарактеризуйте електронні джерела як новий вид історичних джерел.
22. В чому полягає внесок у розвиток українського джерелознавства В. Антоновича?
23. Охарактеризуйте М. Грушевського як історика-джерелознавця.
24. Проаналізуйте основні зміни у корпусі джерел історії України доби Незалежності.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основні

1. Войцехівська І.Н. Структура історичного джерелознавства: традиції та сучасні проблеми / І.Н. Войцехівська // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвідомчий збірник наукових праць. – Вип. 3. Джерелознавчі дисципліни. – К., 2001.
2. Воронов В.І. Джерелознавство історії України: Курс лекцій / В.І. Воронов. – Дніпропетровськ, 2003.
3. Голиков А.Г. Источниковедении отечественной истории: учебное пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности «История» / А.Г. Голиков, Т.А. Круглова; под общ. ред. А. Голикова. – М., 2012.
4. Історична наука: термінологічний та понятійний довідник. – К., 2002.
5. Історичне джерелознавство: Підручник / Я.С. Калакура, І.Н. Войцехівська, С.Ф. Павленко та ін. – К., 2002.
6. Швецова-Водка Г.М. Документознавство. Навчальний посібник / Г.М. ШвецоваВодка. – К., 2007.

Допоміжні

1. Абрамов В.К. Количественный анализ в исторических исследованиях: Учебное пособие для вузов / В.К. Абрамов. – Саранск, 1996.
2. Антонович В.Б. Курс лекцій з джерелознавства. 1880-1881 рр. // Історія України в університетських лекціях / В.Б. Антонович. – К., 1995. – Вип. 1.
3. Боряк Г.В. Національна архівна спадщина України та державний реєстр «Археографічна Україніка»: Архівні документальні ресурси та науково-інформаційні системи / Г.В. Боряк. – К., 1995.
4. Войцехівська І.Н. Володимир Іконніков. Джерелознавчі студії / І.Н. Войцехівська. – К., 1999.
5. Галенко О.І. Документальні публікації з історії Української РСР: Теорія та джерелознавчий аналіз / О.І. Галенко. – К., 1991.
10. Данилевский И.Н. Источниковедение: теория, история, метод, источники российской истории / И.Н. Данилевский [и др.]. – М., 2004.

11. Джерелознавство історії України: Довідник. – К., 1998.
12. Замлинский В.А. Специальные исторические дисциплины / В.А. Замлинский, М.Ф. Дмитриенко, Т.А. Балабушевич и др. – К., 1992.
13. Зашкільняк Л.О. Вступ до методології історії / Л.О. Зашкільняк. – Львів, 1996.
14. Зашкільняк Л.О. Методологія історії від давнини до сучасності / Л.О. Зашкільняк. – Львів, 1999.
15. Ковальський М.П. Актуальні проблеми джерелознавства історії України XVI – XVII ст. / М.П. Ковальський // Український археографічний щорічник. – Вип. I. – К., 1992.
16. Колесник І.І. Українська історіографія (XVIII – початок XX ст.): Навчальний. Посібник / І.І. Колесник. – К., 2000.
17. Кабанов В.В. Источниковедение советского общества / В.В. Кабанов. – М., 1997.
18. Калакура Я. Джерелознавство в дослідницькій діяльності Українського історичного товариства / Я. Калакура // Український історик. – Нью-Йорк, Торонто, Київ, Львів, Мюнхен. – 1995. – №1-4.
19. Калакура Я.С. Класифікація та ідентифікація джерел з українознавства // Українознавство в системі освіти / Я. Калакура. – К., 1996.
20. Калакура Я.С. Особливості джерелознавчої критики архівно-слідчих документів / Я. Калакура // Архівно-слідчі справи репресованих. – К., 1998.
21. Калакура Я.С. Українське історичне джерелознавство: традиції і сучасність / Я. Калакура // Константи. – 1996. – № 2 (5).
22. Лукашевич О.А. Хрестоматія з теоретичного джерелознавства: Навчальний посібник / О.А. Лукашевич, К.В. Манжула. – Кіровоград, 1998.
23. Макарчук С. Писемні джерела з історії України: Курс лекцій / С. Макарчук. – Львів, 1999.
24. Медушевская О.М. Источниковедение: теория, история и метод / О.М. Медушевская. – М., 1996.
25. Мережа центральних державних архівів України // Архіви України. – 1992. – № 4.
26. Павленко С.Ф. До питання про періодизацію історіографії українського джерелознавства / С.Ф. Павленко // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Серія: Історія. – К., 2001. – Вип. 54.
27. Палієнко М. Документи особового походження Володимира Науменка як історичне джерело / М. Палієнко // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство. – К., 1999. – Вип. 1.

28. Підгаєцький В.В. Теорія і методологія джерелознавства з історії України ХХ століття: Конспект лекцій / В.В. Підгаєцький. – Дніпропетровськ, 1996.

Інтернет-ресурси

<http://www.annales.info/> – собрание электронных версий ведущих периодических изданий по различным отраслям исторической науки.

<http://www.archives.gov.ua> – Джерела особового походження.

<http://www.chtyvo.org.ua> – Писемні джерела з історії України.

<http://www.google.com.ua> – Писемні джерела з історії України.

<http://www.gufer.net/history/> – Усні й письмові джерела історії України.

<http://www.hist.msu.ru> – Библиотека электронных ресурсов исторического факультета Московского государственного университета имени М.В. Ломоносова.

<http://www.hrono.ru/dokum/docum.html> – Хронос. Всемирная история в интернете. Исторические источники. <http://iai.rsuh.ru> – Историко-архивный институт.

<http://www.nbuv.gov.ua> – Сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського.